

De wereldwijde schuldeneconomie vertoont ernstige scheuren

www.ftm.nl
april 7de, 2008

Trots laat mijn vriend Theo zijn reisfoto's uit China zien. De eerste foto is een welbekend toeristenkiekje: bezweet en met rugzak staat hij bovenaan de trappen op de Chinese muur. Een imposant staaltje vakmanschap uit de Ming-dynastie, maar niet het bouwwerk dat mijn aandacht trekt.

In de diashow van zijn trektocht door China komen namelijk twee prenten voorbij van een ander bouwproject: een simpel treinstation van een provinciale tussenstop op het traject Beijing-Chongqing. Er komen niet meer dan 3 treinen per uur langs maar het megalomane station is van proporties waar Utrecht Centraal een puntje aan kan zuigen.

De afgelopen 8 jaar is China volgebouwd met publieke gebouwen, wegen en bruggen. Net als bij dit station is in veel gevallen tamelijk buitenproportioneel uitgepakt: de balans tussen functionaliteit en capaciteit is volledig zoek. Hele series identieke wolkenkrabbers worden uit de grond gestampt. Een groot deel van de voltooide flats staat leeg, maar de staalconstructies voor de volgende torens worden al weer volgegoten met beton.

Chinese bouwmanie

Deze bouwmanie is ingegeven door de Chinese overheid, met als hoofddoel om de economisch groei ook na de crisis van 2008 op peil te houden. Als je blijft bouwen gaat het goed met de economie, want er is veel werkgelegenheid en economische activiteit. Voor het cijfermatige succes op korte termijn is het niet van belang dat die gebouwen daarna verpieteren in leegstand.

Om deze groei te financieren hebben (lokale) overheden, private bedrijven en semi-private ondernemingen in het vage gebied daartussen, zich massaal in de schulden gestoken. De totale Chinese schuld (publiek plus privaat) is in 8 jaar opgelopen van 160 naar 280 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Het is dus economische groei gestoeld op excessieve schuldengroei.

De groeidoelstellingen voor de Chinese economie zijn behaald, maar tegen welke prijs?

De groeidoelstellingen voor de Chinese economie zijn hiermee behaald, maar tegen welke prijs? Excessieve schuldengroei gaat namelijk gepaard met financiële speculatie en onverantwoorde kredietrisico's. Die werden lang getolereerd, maar de schuldenbom onder de Chinese economie lijkt afgelopen week op scherp gezet. Credit-agency Moody's verlaagde de rating van China. Dat is niet meer gebeurd sinds de protesten op het Tiananmenplein in 1989.

Volgens de Chinese overheid is uiteraard niets aan de hand. Die zegt alles onder controle te hebben en beschuldigt het ratingbureau van een verkeerde inschatting. De reactie mag geen verrassing zijn, want het ontkennen van de ernst is de standaard

overheidstactiek in dit soort situaties. Toen een ander ratingbureau, Standard & Poor's, in 2011 de credit-rating van de Verenigde Staten verlaagde, reageerde de Amerikaanse overheid op eenzelfde manier.

Amerikaanse autoleningen

In de VS is in de tussentijd weinig veranderd. De totale Amerikaanse schuld (publiek plus privaat) bedraagt zelfs al meer dan 330 procent van het bbp. In China hebben vooral (semi)-private grootbedrijven veel geleend om bouwactiviteiten te financieren, maar in de VS zijn het de huishoudens die de meeste leningen hebben afgesloten.

Amerikanen zijn extreem bedreven in consumeren op krediet - en dan hebben we het niet alleen over hamburgers en cola. In aanloop naar de crisis van 2008 werden onhoudbaar veel hypotheekleningen verstrekt aan mensen, waarvan men van tevoren al wist dat ze die nooit zouden kunnen terugbetalen. Dat ontketende de wereldwijde kredietcrisis.

Na het instorten van de huizenzeepbel hebben banken zich echter toegespitst op andere markten. Eén daarvan is het verstrekken van leningen voor de aanschaf van auto's. Dankzij de aankopen op krediet is de vraag naar grote Amerikaanse auto's flink gestegen. Dat was niet alleen goed voor de wederopstanding van de Amerikaanse auto-industrie, maar ook voor de olieconsumptie, want deze wagens slurpen flink wat *gallons* brandstof per afgelegde *mile*.

De Amerikaanse economie kreeg de gewenste *boost*, maar er staat in Amerika inmiddels voor maar liefst 1,2 biljoen dollar aan autoleningen uit: een groei van 70 procent ten opzichte van 2010. Een huis als onderpand vertegenwoordigt altijd nog enige waarde. De restwaarde van een auto is daarentegen na een tiental jaren verwaarloosbaar. Sommige banken zien de bui al hangen en trekken zich stilletjes aan terug uit de financiering van auto-kredieten.

Het verdienmodel van banken is gebaseerd op het uitlenen van geld. Terugtrekken uit auto-leningen kan dus niet zomaar: om winst te blijven maken heb je een nieuwe leenmarkt nodig. Een terugtrekkende kredietverstrekker zegt tegen de *Financial Times* dan ook dat hij zich meer gaat richten op uitgerekend de andere grote schuldenpost in de VS: studentenleningen. In totaal hebben studenten ter waarde van 1.4 biljoen dollar geleend om het private onderwijs in de VS te kunnen betalen.

Nederlandse hypotheekleningen

Hoe zit het in Nederland? Onze totale schuld (publiek plus privaat) ligt rond hetzelfde niveau als dat van de VS: 330 procent van het bbp. Hoewel de Nederlandse staatsschuld met zo'n 65 procent van het bbp onder het Europese gemiddelde zit, behoren onze private schulden tot de hoogste van het continent.

Commerciële banken moedigen juist aan om meer te lenen

Voor de hoge hypotheekleningen (meer dan 650 miljard euro) zorgen voor de hoge notering. Nederlanders lenen minder voor hun studie of voor de aanschaf van een auto, maar kopen - ook na de crisis - hun huis meestal op de pof.

In Nederland werd de bodem in de huizenmarkt pas in 2013 bereikt. Sindsdien is het aantal woningtransacties hard gestegen: van 109.000 in 2013 naar 204.000 in 2016. Daarmee is het niveau van vóór de financiële crisis weer bereikt. De gemiddelde huizenprijs steeg in diezelfde periode met 16 procent.

In de grote steden stijgt de prijs nog harder: Amsterdam voert de lijst aan met 35 procent in drie jaar tijd. De Nederlandsche Bank (DNB) spreekt al van een oververhitte woningmarkt in de grote steden, maar zegt nog geen aanwijzingen te hebben voor een kredietgedreven zeepbel op landelijke schaal.

Terwijl Klaas Knot, president van DNB, pleit voor lagere hypotheekrentes en versoering van de hypotheekrenteaftrek, moedigen commerciële partijen juist aan om vooral voor te lenen. Klanten van de Rabobank die in de doelgroep vallen, kregen deze week een email toegestuurd met de volgende tekst: 'De vooruitzichten op de huizenmarkt zijn gunstig: de hypotheekrente is zeer laag en de huizenprijzen blijven de komende periode naar verwachting stijgen.'

De Rabobank presenteert het als een uitgelezen kans om nu goedkoop te lenen voor een huis. Er wordt geen woord gerept over de risico's van een hoge hypotheeklening in het geval dat de huizenprijzen weer gaan dalen.

De Rabobank heeft ergens gelijk: de kunstmatig lage rente zorgt ervoor dat je goedkoop grote bedragen kunt lenen. Wat ze echter vakkundig verzwijgen is het feit dat een geringe rentestijging op zulke bedragen meteen voor grote betalingsproblemen kan zorgen.

De aanmoedigingen van commerciële banken lijken vooralsnog meer gehoor te krijgen dan de waarschuwingen van Knot. DNB bericht dat de hypotheekverstrekking door Nederlandse banken voor het eerst sinds 2013 weer stijgt. Meer kredietverlening versterkt in de regel de opwaartse prijstrend, en dat terwijl de huizenprijzen afgelopen jaren ook al stegen toen de totale hypotheekschuld ongeveer gelijk bleef.

Schuldengroei is eindig

Over de schuldeneconomie in China horen we steeds meer kritische geluiden, maar ook in Nederland werd vorig jaar al de noodklok geluid. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) schreef dat de Nederlandse economie en samenleving bijzonder kwetsbaar zijn geworden door de grote afhankelijkheid van de financiële sector: 'Zowel de bezittingen als de schulden van huishoudens zijn explosief toegenomen, waardoor de geringste beweging in rente en aandelenmarkten een wezenlijke invloed heeft op het huishoudboekje.'

In China, de Verenigde Staten en Nederland zien we verschillende uitwerkingen van hetzelfde fenomeen: een economie gebaseerd op schuld. Excessieve schuldengroei leidt soms tot kortstondige economische groei, maar vooral tot speculatie en zeepbellen die op een gegeven weer klappen. Dit soort economische groei kan immers alleen voortduren zolang de stuwende schuld eronder mee blijft groeien.

En juist daar ligt het grote mankement in dit succesverhaal: schulden kunnen niet eeuwig blijven doorgroeien. Ooit moeten ze worden afgelost of afgeschreven. Het lijkt wel alsof dat wereldwijd wordt vergeten.

Over de auteur

Thomas Bollen

Thomas Bollen (1984) heeft zich in zijn studententijd breed ontwikkeld door in Nederland een BSc Scheikunde en een MSc financ...

